

EURÓPAI MAGYARSÁGPOLITIKA

Glatz Ferenc nyitóbeszédének tervezete

2007 után a tudományos igényű magyarországi stratégiai tervezés nem hagyhatja figyelmen kívül az együttműködést a szomszédos államokkal, és nem hagyhatja figyelmen kívül a határokon túl élő magyar közösségek szempontjait. Ezért is az új társadalmi és természetgazdálkodási stratégiai tervek készítésekor számolunk már a határokon túli magyar politikai és értelmiségi elittel. Először történik kísérlet arra, hogy a magyarországi, illetve a regionális tervek elkészítésekor kikérjük a határokon túli szervezetek véleményét, és együttműködést kínálunk fel nekik.

2007 után a határokon túli politikai pártok és szervezetek új programokat készítenek. Igazodni készülnek az EU politikai normáihoz, és igazodni kívánnak az új regionális politikai programokhoz. Számvetést készíteni az 1989–2007 (2004) közötti korszak eredményeiről, és szembenézni az új kihívások hozta kényszerekkel és lehetőségekkel. Programjaik jellegét és célrendszerét is újvizsgálják.

Erről az új történelmi helyzetről folytatott az elmúlt év során konzultációkat Glatz Ferenc, az MTA Stratégiai Tanulmányok vezetője Csáky Pállal, a Magyar Koalíció Pártja elnökével, Markó Bélával, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség elnökével és Pásztor Istvánval, a Vajdasági Magyar Szövetség elnökével. Megállapodtak, hogy ez év július 8-án, Budapesten szűk körben, szakértők jelenlétében közös baráti eszmecsere jönnék össze.

A mai, július 8-i találkozóra, előzetes egyeztetés értelmében, meghívtuk Magyarországot európai uniós képviselői közül Gál Kingát, Tabajdi Csabát, Szent-Iványi Istvánt, akik az Európai Parlamentben kiemelkedően sokat tettek a nemzeti kisebbségi jogok fejlesztéséért, és akik az elmúlt esztendőben a Glatz Ferenc által vezetett akadémiai programokban rendszeresen szerepet vállaltak. Meghívást kaptak az MTA Társadalomkutató Központ intézeteinek igazgatói és a Stratégiai Programtanács szakértői vezetői. A többórás kötetlen eszmecsere előadói a házigazdán kívül Csáky Pál, Markó Béla, Pásztor István. A három pártelnök és a házigazda a találkozó alapelveiről Nyilatkozatot fogalmaz meg, amelyet közreadunk. A Nyilatkozat, terveink szerint, az „Európai magyarságpolitika” címet kapja.

I. Az Európai Unió: új igazgatási kerete a pártpolitikának, szakpolitikának

Az EU kínál és az EU követel. Az új ipari technikai forradalom kínál és követel. A gazdasági és szellemi globalizáció kínál és követel. Az EU egyik alapelve: Európa maradjon meg az etnikai-nemzeti sokszínűség kontinensének. Ennek a sokszínűségnek megtartásában nemcsak a magyar állam, hanem a határokon túli magyar politikai szervezetek is elkötelezettek.

Úgy látjuk: az új európai és világgazdasági folyamatok, valamint a közösség-szervezésben fellépő új technikák módosítani kényszerítik mind a magyar állam nemzetpolitikáját, mind a határokon túli magyarság politikai programjait.

A nemzetpolitikai alapokról. Stratégiai programjaink kidolgozása közben úgy látjuk, hogy mind a magyar államnak, mind a kisebbségi magyarság politikai szervezeteinek továbbra is fontos feladata a *kisebbségek érdekérvényesítése* és a Magyarországon kívül élő *magyarok nemzeti-szokásrendi identitásának erősítése*.

Most, az EU-csatlakozás után látszik: ami eddig „csak” kollektívumok, egyének nemzeti önazonosságának védelme volt, az most már *európai norma és program* követése. Történelmi tapasztalataink azt bizonyítják: a nemzeti közösség megmaradásához és modernizálásához hatékony politikai intézményekre van szükség. Ez korunkban elsősorban a *nemzetállam, illetve a nemzeti alapon politizáló politikai párt*. Minderre addig mindenképpen szükség van, amíg az EU-ban a nemzeti kisebbségek védelmének normatívái teljessé nem válnak és a nemzetállamok részéről garanciával elfogadottá nem lesznek.

Igazodás az EU pártstruktúrához. Úgy látjuk, hogy az elmúlt 18 év határokon túli magyar politikai pártjainak történelme a modern kori magyar nemzet egyik sikertörténete. Most, a magyarországi stratégiai programok összeállításakor és a határokon túli magyar politikai pártok új programjainak alkotásakor figyelniük kell az EU politikai rendszerére. Arra, hogy az EU politikai színterén *világnézeti alapon politizáló pártok* szerepelnek: néppártok, szociáldemokraták, liberálisok. És országaink polgárai is – magyar és más nemzetiségűek – eszerint szerveződnek. (Természetesnek tartjuk ezt az Európa más részein is mind gyakoribb ellentmondást.) Nem más ez, mint az európai ember igénye: így tudja valóban kialakítani identitáspluralizmusát, az önazonosság sokszínűségét. Amikor az egyén egyszerre éli meg életében a világnézeti, szociális, családi, nemzeti-etnikai, nembéli, korosztálybéli identitásokat. Arra törekszünk tehát, hogy a magyar nemzetiségű polgárok anyanyelvű politikai fórumokon élhessék meg e sokféle identitásukat. Olyan magyar nyelvű politikai szervezeteket (pártkoalíciókat) tartunk kívánatosnak, amelyekben mind a nemzeti, mind a világnézeti-szociális önazonosság megférnek. A világnézeti ellentétekkel is. Néppártiak, liberálisok, szociáldemokraták.

Törekvés a nemzeti ellenségeskedések hagyományainak felszámolására. Kívánatos, hogy mind a magyar állam, mind a határokon túli magyar politikai pártok új programjaiban az eddigieknél nagyobb helyet adjunk a magyar és nem magyar népek megbékítésének. Úgy látjuk: a kelet-közép-európai térségben élő népek történelmében most *először erősebbek a közös érdekek, mint érdekellentétek*. Különösen látszanak e közös érdekek a feltartóztathatatlan világ- és kontinentális versenyben. Legyen szó gazdaságról, életminőség-emelésről, kulturális önazonosságaink megőrzéséről. E közös érdekek felismerését hátráltatják e népek egymással ellentétes érzelmei, amelyek az elmúlt közel két évszázad nemzetállami harcai közben keletkeztek. Amelynek nyílt formái az EU-n belül már nem létezhetnek ugyan, de amelyeknek hagyományai még velünk élnek. Nagyra értékeljük a térség azon értelmiségeinek és politikusainak kezdeményezéseit, amelyek az ellenséges érzelmek csillapítására törekszenek, a még meglévő ellentétek feloldására. Legyen a térség magyarsága az itt élő különböző népek *egymásraultaltságának megfogalmazója*, az ehhez szükséges intézményekben vállaljon kiemelkedő szerepet. Lehetséges, hogy ezen az alapon is fejlődjön tovább a magyar kisebbség és a többségi nemzet pártjai közötti együttműködés?

Szakpolitikai stratégiák az új programokban. Az EU-tagság azt is jelenti: a magyar állam szakpolitikáit hangsúlyosan kelet-közép-európai keretekben kell alakítani. Ezt csak az állami adminisztráció, a tudományos értelmiség és a szomszédos államokkal, kiemelten a határokon túli magyar politikai szervezetekkel közösen tudjuk elképzelni. Ez azt is jelenti, hogy a határokon túli pártok gondolják meg: *új*

programjaikban mennyire tudják *új elemként* felvenni a szélesebb szakpolitikai aktivitást. Emlékeztetnénk arra, hogy a határokon túli magyar politikai pártok hazájukban éppen e szakpolitikai funkciók eredményes betöltésével vívták ki a *többségi nemzet őszinte elismerését*. Sokra értékeljük azokat a kezdeményezéseket – legyen szó országgyűlési vagy társadalmi, tudományos fórumok kezdeményezéseiről – amelyek a határon túli magyarság vezetőit, politikusokat, értelmiségieket akarják bevonni az egész térség – ezen belül is a magyarlakta területek – stratégiai jövőjének megtervezésébe. Nemcsak a nemzeti mivoltunk megtervezésébe, hanem a társadalmi-technikai-gazdasági emelkedési lehetőségek tervezésébe is. Mi azt szeretnénk: *legyen a térség magyarsága a regionális stratégiai programok tervezésének és végrehajtásának motorja. Határokon belül és határokon túl*. Kérdésem: elképzelhető-e, hogy a határokon túli pártok programjaiba felvegyék: az aktivitást a térség természeti adottságainak karbantartása, a gazdálkodási adottságok minél okosabb kihasználása érdekében, a térség közvetítő szerepének kifejlesztését a kelet–nyugati gazdasági-szellemi kapcsolatrendszerek építésében? Aktivitást vállalni programszerűen a kelet-közép-európai vízgazdálkodási és Duna-programban, az éghajlatváltozáshoz való regionális alkalmazkodásban, a térség út- és vasúthálózatának, informatikai hálózatának tervezésébe, a térségszerveződés alakításában, kiemelten a vidéki térségek új szerepének kibontásában, a regionális mező- és erdőgazdálkodás, az állattenyésztés versenyképességének biztosításában, térségünk munkaerőgondjainak, a szabad munkavállalás keltette migrációs konfliktusok feloldásában. Nem lenne időszerű hozzálátni azoknak a kultúrpolitikai programoknak a tervezéséhez, amelyek immáron a Kárpát-medencében átjárható határok között célul tűzik ki egy regionális magyar iskola- és kutatószervezet kialakítását, a regionális magyar hagyományanyag kataszterének elkészítését? Elképzelhető, hogy a határokon túli magyar kisebbségi pártok megújulásában kapjanak helyet – az eddigi nemzetmegtartás, *kisebbségi érdekérvényesítés mellett – az európai politizálás világnézeti szempontjai és az egész kelet-közép-európai térség modernizációját célzó szakpolitikai szempontok*. Lehetne ezt javasolni nemcsak az egy igazgatási keretben élő tömbmagyarság nagy lélekszámú pártnak, hanem minden, a Duna-medencében tevékenykedő politikai pártnak-szervezetnek. Nemcsak Szlovákiában, Romániában, Szerbiában, hanem Ukrajnában, Horvátországban, Szlovéniában egyaránt. És ezen az alapon kínáljanak *új együttműködést* országaik politikai szervezeteinek, így a többségi nemzetek pártjainak.

II. Új tematikák, új készségek, technikák lehetőségei a magyar állam és a határokon túli magyar pártok politizálásában

Tisztában vagyunk azzal, hogy az új politikai programmódosítás *új tematikák* művelését és *új politikai készségek és technikák kialakítását* kívánja a magyarországi és határokon túli magyar politikai vezetőktől. Tudomásul kell venni: a szakpolitika is része a nemzetpolitikának.

A világnézeti és nemzeti szempontok összeegyeztetéséhez fejlesztenünk kell önmagunkban a *konszenzusteremtő készséget*. Törekedve akár különböző típusú szövetségekre.

A szakpolitikai tevékenységhez szükséges a *párt és civil társadalom* közötti kapcsolatteremtési készség. A magyarországi – mondhatnánk minden európai – politikai élet időszerű követelményéről van szó. Szűk körű *pártélet* mellett – vagy helyett – szélesebb körű *közélet*, amely a polgárok mindennapi aktivitására alapozódik. *Új szövetséget keresni párt- és szakértelmiség között*. Különös figyelemmel lenni a kutató, oktató, vállalkozásszervező értelmiségre. A magyar nyelv használatához-műveléséhez közvetlenül kötődő pedagógus, tisztviselő, egyházi értelmiség mellett vonjuk be jobban a mérnököket, gazdászokat, vállalkozókat, munkásembereket. Érezzék: pártjaink a nemzetmegtartás részének tekintik a tájékozódást a világ kultúrájában, a képességet a gazdasági gyarapodásra, a sikerességet az új szakmai ágazatokban. Ők lehetnek azok, akik megfogalmazhatják, és érvényre juttatják a pártok szakpolitikai törekvéseit, és kapcsok lehetnek a magyar állam és a határokon túli pártok szakmai programjainak összekötésében.

Erősíteni kell magunkban is – határokon belüli és határokon túli magyar politikusokban, értelmiségiekben – a *párbeszéd, az együttműködés készségét. Együttműködési készséget magyarok és magyarok között, valamint együttműködési készséget a többségi nemzetek politikusaival és értelmiségeivel*. A térség stratégiai programjainak kimunkálása magyarnak, romának, szlováknak, ukrának, délszlávnak egyaránt érdeke. E közös stratégiai aktivitás során a többségi nemzet tagjai is belátják: *a határokon túli magyarok egyszerre lehetnek a határokon átnyúló magyar kultúrnemzet tagjai és hazájuk jó adófizető polgárai*.

Az új politikai-társadalmi program ezen új készségek, kifejlesztését kívánja. E készségek megléte az eredményes magyar politizálás feltétele.

III. A magyar állam lehetőségeiről

A magyar állam politikai aktivitását a határokon túli magyarság érdekében mindig értékeltük és továbbra is fontosnak tartjuk. Mind a rendszerváltó évek kormánytörekvéseit a határokon túli magyarság megsegítésére, mind a rendszerváltás előtti „félhivatalos” értelmiségi akciókat. Amelyekben nemcsak a magyarországi, hanem a világban szétszórtnan élő magyarok is tevékenyen részt vettek.

Sokra értékeljük az állam létrehozta alapítványokat, a magyar–magyar értelmiségi, majd legutóbb a Kárpát-medencei képviselői fórumot. És nem hangsúlyozhatjuk eléggé: milyen erkölcsi erőt ad az a szeretet, amellyel a magyarországi és a nyugati szóránymagyarság viseltetik a határok másik oldalán élő magyarok iránt a mindennapokban. Ez utóbbit azért is hangsúlyozzuk, mert számot vetve az elmúlt 18 év történelmével, úgy látjuk: *a szociális esélyegyenlőség megteremtésének és az érzelmi-tudati kötődés segítésének együtt kell jelen lennie a magyar–magyar politikai kapcsolatokban*. Mostani javaslatunk a programmódosításra úgy kívánja erősíteni a szociális-gazdasági aktivitást a magyarság körében, hogy egy pillanatra sem feledkezik meg az érzelmi tényezőről.

Ezért is a magyarországi politikus társadalom figyelmébe ajánljuk: vegye számba a magyar–magyar politika eszköztárát és intézményeit. A 2007 után kialakult helyzetre legyen figyelemmel és nyújtson segítséget a határokon túli magyar pártok szakpolitikai felkészítéséhez. Segítse a határokon túli magyarokkal a szakpolitikákban együtt dolgozó magyarországi kollegákat, intézményeket. Figyelmébe ajánljuk: vizsgálja meg, hogy a határokon túli kormányhivatal mennyire segítheti a közös

stratégiai programok működését. Mennyire lehet e hivatal segítségével e szempontokat erősíteni az államközi kapcsolatokban? A politikus társadalom figyelmébe ajánljuk ismételten: a határokon túli politikában az érzelmi-tudati szempontok fontosságát.

IV. Cselekvési program lehetőségéről

Javaslatlalt fordulunk a határokon túli politikai szervezetekhez, valamint a MTA Stratégiai Tanulmányok Programtanácsához. Hozzunk létre négy (vagy akár több, vagy kevesebb) konkrét témakörben szakmapolitikai stratégiai tervező testületeket. Amelyek helyzetfelmérés után cselekvési programokat fogalmazhatnak meg mind a magyar kormány, mind a határokon túli magyar politikai szervezetek számára. A négy témakör tématervét szeptember elején konferencia vitassa meg. Azután alakuljanak meg a tématanácsok, és azok dolgozzanak ki az év végére cselekvési programokat. Javaslatunk a négy témakörre:

1. Kultúrpolitika. A.) Oktatási intézményrendszer és B.) magyar kulturális örökség katasztere. Előkészítő Glatz Ferenc, Stark Antal, Csorba László, Szarka László – határokon túli 6 kolléga.
2. Természet- és vízgazdálkodás. A.) Éghajlatváltozás, mezőgazdálkodás és B.) vízgazdálkodás; nemzetközi Duna-program. Előkészítő: Németh Tamás, Láng István, Somlyódy László és határokon túli 6 kolléga.
3. Területfejlesztés. A.) Határ menti térségek és B.) vidékfejlesztés. Előkészítő: Horváth Gyula, Csatári Bálint, Rechnitzer János és 6 határokon túli kolléga
4. Elérhetőség. A.) Közlekedés és B.) informatika. Előkészítő: Michelberger Pál, Keviczky László és 6 határokon túli kolléga.

A program előkészítő munkálatait az MTA Stratégiai Tanulmányok Programbizottsága koordinálja. (Elnök Glatz Ferenc, igazgató Balogh Margit. Székhely: MTA Társadalomkutató Központ.)

Budapest, 2008. július 8.